

ششمین کنفرانس بین‌المللی نسخه‌های خطی اسلامی در دانشگاه کمبریج انگلستان

■ گودرز رشتیانی

کارشناس ارشد تاریخ اسلام دانشگاه تهران

ششمین کنفرانس بین‌المللی نسخه‌های خطی اسلامی با محوریت «نسخه‌های خطی آسیای مرکزی و مجموعه‌های خطی» در تاریخ ۱۰ - ۸ جولای ۲۰۱۰ (۱۹ - ۱۷ تیر ۱۳۸۹) در کالج کوئینز^۱ دانشگاه کمبریج برگزار شد. انجمن (اتحادیه) نسخ خطی اسلامی^۲، یک نهاد بین‌المللی است که با هدف نهایی کردن استانداردهای فهرست‌نویسی، دسترسی و سرپرستی نسخ خطی، مرمت و نگهداری و نیز رایانه‌ای کردن نسخ خطی اسلامی سال ۲۰۰۶ در شهر کمبریج انگلستان تشکیل شده است. مرکز مطالعات اسلامی و خاورمیانه دانشگاه کمبریج^۳ و بنیاد فرهنگ اسلامیکوس^۴ برگزارکننده اصلی این سمینار بودند. مطابق فراخوان سمینار که در سال گذشته در مراکز علمی و دانشگاهی منتشر شده بود، مقالات ارسالی می‌بایست پیرامون چهار حوزه زیر تنظیم شده باشند: ۱. فهرست‌نویسی ۲. حفاظت و نگهداری ۳. رقومی و دیجیتالی کردن نسخ خطی ۴. پژوهش و انتشار نسخ خطی.

استاد حقوق دانشگاه سقاریه ترکیه؛ نسخه‌های خطی المترضی در تاشکند، دکتر اکرم خابی‌بولایف^۵ کتابدار مرکز مطالعات اسلامی خاورمیانه و اوراسیای مرکزی دانشگاه ایندیانا آمریکا؛ تحقیقات جدید در تاریخ قند فی ذکر علماء سمرقند ابوحفص نسفی، پروفیسور شمس‌الدین کمال‌الدین^۶ از گروه تاریخ آسیای مرکزی مؤسسه شرق‌شناسی تاشکند؛ چراغ‌نامه: شاهکار میراث اسلامی آسیای مرکزی، حکیم ال‌نظروف^۷ مسئول هماهنگی مطالعات آسیای مرکزی مؤسسه مطالعات اسماعیلی انگلستان.

از میان مقالات ارسالی در نهایت ۲۵ مقاله توسط هیئت علمی برای ارائه در سمینار انتخاب شده بودند که در سه روز برگزاری همایش برای سایر پژوهشگران و دانشجویان شرکت‌کننده قرائت و نقد و بررسی شدند. سخنرانان همایش از دانشگاه‌ها و مراکز مطالعاتی انگلستان (کمبریج، لندن، آکسفورد، منچستر، سالفورد و کتابخانه بریتانیا) و کشورهای تاجیکستان، ازبکستان، چین، روسیه، فرانسه، ایتالیا، لهستان، آمریکا، عربستان، عراق، ترکیه، ایران، هلند، مالزی، مصر، سوریه و امارات متحده عربی بودند.

نشست دوم با موضوع «حفاظت از نسخ خطی» و با مدیریت دکتر ماندانا برکشلی مدیر گروه طراحی و هنرهای کاربردی دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی در قالب سخنرانی‌های زیر اجرا شد: حفاظت و نگهداری نسخه‌های خطی اسلامی موزه لوور، خانم آمیلیه کورات دسورگنس^۹ پژوهشگر مستقل از فرانسه؛ نسخه‌های خطی سین‌کیانگ چین در کتابخانه دانشگاه لیدن، خانم کارین شفر^{۱۰} از کتابخانه دانشگاه لیدن هلند؛ تجربه‌ای از بازسازی ویژه در فرآیند ساخت کاغذ، جین لویس استوه^{۱۱} پژوهشگر و دانشجوی دکتری مدرسه مطالعات عالی فرانسه؛ استراتژی‌های حراست و نگهداری از پروژه زبید یمن، دکتر آنه رگورد^{۱۲} سرپرست علمی

سمینار با خوش‌آمدگویی میزبانان، پروفیسور چارلز ملویل رئیس انجمن نسخ خطی و استاد تاریخ ایران در دانشگاه کمبریج، پروفیسور یاسر سلیمان رئیس مرکز مطالعات اسلامی و خاورمیانه دانشگاه کمبریج و دیویسون مک‌لارن معاون انجمن نسخ خطی اسلامی و توضیحات و راهنمایی‌هایی برای سخنرانان و استفاده از امکانات سخت‌افزاری مستقر در محل سمینار آغاز شد. سخنرانی‌ها در قالب نشست‌های تخصصی تنظیم شده بودند. نشست اول در حوزه «پژوهش و انتشار» به ریاست پروفیسور چارلز ملویل با سخنرانی‌های زیر برگزار شد: نسخه‌های خطی حقوقی آسیای مرکزی در قرون ۷ - ۴هـ.ق / ۱۳ - ۱۰م.، دکتر مرتضی بدر^۵

دست‌نوشته‌های لوئیس پالمیت، خانم آلبا فدلی^{۱۷} مدرس دانشگاه میلان ایتالیا، گرنیت یانگ^{۱۸} متخصص امور دیجیتالی دانشگاه کمبریج و خانم دبراه فارنندل کتابدار دانشگاه کمبریج.

برنامه‌های روز سوم با برگزاری کارگاه آموزشی معرفی برنامه‌های روش‌های دیجیتالی کردن موضوع محور آغاز شد و پس از آن دو سخنرانی در قالب نشست «فهرست‌نویسی» نسخ با مدیریت داوید هریش^{۱۹} کتابدار ارشد کتابخانه ملی امارات متحده عربی ادامه یافت. سخنرانی اول با عنوان دست‌نوشته‌های عربی - چینی و تذهیب قرآن در مجموعه نسخ خطی مسجد جامع سیحان چین توسط دکتر ژامل دیلیمی^{۲۰} استادیار دانشگاه قاسم عربستان سعودی و سخنرانی دوم با عنوان نسخه‌های خطی عمانی در مؤسسات و کتابخانه‌های آسیای مرکزی توسط دکتر صالح الزهیمی^{۲۱} کتابدار مرکز مطالعات عمان دانشگاه سلطان قابوس عمان و دکتر سلیم جابری^{۲۲} مدیر مرکز اطلاعات دانشکده اقتصاد و تجارت دانشگاه سلطان قابوس عمان برگزار شد.

آخرین نشست با موضوع «پژوهش و انتشار نسخ خطی» با مدیریت دکتر محمد عیسی والی^{۲۳} مدیر بخش نسخ شرقی کتابخانه بریتانیا در قالب پنج سخنرانی انجام شد. در چهارراه آسیا: کارگاه درباری کابل در زمان همایون از منظر نسخه‌شناسی، دکتر لائورا پارودی^{۲۴} پژوهشگر آزاد هنر اسلامی از ایتالیا؛ پیچیدگی‌های آداب و سنن در نسخه‌های خطی تاتارهای لیتوانی و لهستان، دکتر اندرزج درزود^{۲۵} مدیر بخش مطالعات آسیایی دانشگاه آدم میکویکس لهستان؛ رونمایی از نسخ خطی اسلامی در چین: دست‌نوشته‌های خیابوخینگ، مطالعه موردی نسخه‌های اسلامی -

برنامه حفاظت از نسخه‌های خطی زبید یمن و پژوهشگر مرکزی تحقیقات علمی فرانسه.

برنامه‌های روز دوم سمینار با نشست «مجموعه‌های خطی» به مدیریت دیویسن مک‌لارن و با سخنرانی‌های زیر انجام شد: بررسی مجموعه نسخه‌های قرآن انستیتوی نسخ خطی ابوریحان بیرونی ازبکستان، دکتر ماریه افتیمو^{۲۶} پژوهشگر مرکز تحقیقات علمی فرانسه؛ کتابخانه دربار محمد رحیم خان دوم به‌مثابه ابزاری در مخالفت با الحاق به امپراتوری روسیه، دکتر آفتان‌دیل ارکینوف^{۲۷} استاد مؤسسه مطالعات شرق‌شناسی ازبکستان؛ میراث تصوف در مرکز ملی نسخ خطی گرجستان، گودرز رشتیانی پژوهشگر تاریخ قفقاز از ایران.

نشست بعدی با موضوع «دیجیتالی‌سازی نسخ خطی» با مدیریت خانم کارلو بوروس^{۲۸} در قالب سخنرانی‌های زیر اجرا شد: چالش اکتشاف متن از نسخه‌های خطی دیجیتالی‌شده، خانم مریم رهنمون فر دانشجوی دکترای دانشگاه سالفورد انگلستان؛ رویارویی با چالش دیجیتالی کردن نسخه‌های خطی موزه هنر والتر، دکتر آمی لندائو^{۲۹} گنجور نسخ خطی و کتب کمیاب اسلامی و ارمنی در موزه والتر آمریکا و میخائیل تات رئیس بنیاد تات و مدیر برنامه منابع دیجیتالی اسلامی موزه والتر آمریکا؛ استراتژی‌هایی برای مجموعه‌های دیجیتالی فرهنگی در جوامع اسلامی، عماد خضرایبی مدیر گروه فناوری اطلاعات دائرةالمعارف تاریخ معماری ایران و دانشجوی دکتری دانشگاه درکسل آمریکا و شادی شاکری محقق دائرةالمعارف تاریخ معماری ایران؛ گزارش مقدماتی از پروژه دیجیتالی کردن

در جنب سمینار نمایشگاهی از
کتب منتشره توسط انتشارات
آکادمی بریل و انتشارات
دانشگاه کمبریج و تجهیزات
مربوط به دیجیتالی کردن نسخ
خطی برپا شده بود

پی‌نوشت‌ها

1. Queens> College
2. TIMA -Islamic Manuscript Association
3. Centre of Middle East and Islamic Studies
4. Thesaurus Islamicus Foundation
5. Murteza Bedir
6. Akram Khabibulaev
7. Shamsaldin Kamalaldin
8. Hakim Elnazarov
9. Amelie Couvrat Desvergnés
10. Krin Schefer
11. Jean Louis Esteve
12. Anne Regourd
13. Marie Efthymiou
14. Aftandil Erkinov
15. Carol Burrows
16. Amy Landau
17. Alba Fedeli
18. Grant Young
19. David Hirsch
20. Djamel Dilimi
21. Saleh Al-Zuhaimi
22. Salif Aljaberi
23. Muhammad Isa Waley
24. Laura Parudi
25. Andrzej Droza
26. Hu Long
27. Fikret Turan
28. Mahmoud Erol Klic
29. Omar Khalidi
30. Yasir Sulaiman

چینی، پروفیسور هو لونگ^{۲۶} ستاد آکادمی اسناد و کتاب‌های قدیمی اقلیت‌های استان گانسو چین؛ این سخنرانی یکی از جالب‌ترین موضوعات ارائه‌شده در سمینار بود که در آن نسخه‌های بی‌نظیری از جمله چند نسخه فارسی درباره قواعد و دستور زبان فارسی نوشته اجداد نویسنده معرفی شد.

آخرین مقاله با عنوان معرفی فرهنگ واژگان جغتایی - فارسی در کتابخانه بریتانیا توسط دکتر فکرت توران^{۲۷} استاد مطالعات خاورمیانه در مدرسه زبان‌شناسی و فرهنگ دانشگاه منچستر انگلستان ارائه شد.

همایش با جمع‌بندی پروفیسور چارلز ملویل و داویدسن مک‌لارن به پایان رسید.

در جنب سمینار نمایشگاهی از کتب منتشره توسط انتشارات آکادمی بریل و انتشارات دانشگاه کمبریج و تجهیزات مربوط به دیجیتالی کردن نسخ خطی برپا شده بود. همچنین انتخابات هیئت رئیسه انجمن (اتحادیه) نسخ خطی اسلامی با حضور اعضاء انجمن برگزار شد و اعضاء زیر به ترتیب با بالاترین رأی، برای یک سال به عنوان هیئت رئیسه انتخاب شدند:

۱- دکتر ماندانا برکشلی مدیر گروه طراحی و هنرهای کاربردی دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی؛

۲- دکتر محمود ارول قلیچ^{۲۸} استاد دانشگاه مرمره ترکیه و دبیرکل فعلی اتحادیه مجالس کشورهای سازمان کنفرانس اسلامی تهران؛

۳- آقای داوید هریش کتابدار ارشد کتابخانه فرهنگ و میراث فرهنگی ابوظبی؛

۴- دکتر عمر خالدی^{۲۹} کتابدار انستیتوی تکنولوژی دانشگاه ماساچوست آمریکا؛

۵- دکتر یاسر سلیمان^{۳۰} رئیس مرکز مطالعات اسلامی و خاورمیانه دانشگاه کمبریج.